

Jussi Lassila, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

VENÄJÄN ALUEVAALIT 2022

VIRTAHEPO OLOHUONEESSA

Huonosti edennyt sota Ukrainassa tarjosi Kremlille helpoimman perusteen opposition äärimmäiselle vaientamiselle Venäjän aluevaalien alla. Samalla Kreml yrittää tukkia tukahdutetun tyytymättömyyden viimeisiä laillisia venttiilejä.

Venäjän yhteinen vaalipäivä oli tänä vuonna 11. syyskuuta, jolloin järjestettiin 14 kuvernöörinvaalit, kuuden alueen parlamenttivaalit, 11 alueellisen keskuksen kaupunkineuvostojen vaalit sekä Moskovan kaupunginosaedustajien vaalit. Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainassa ja sitä seurannut äärimmäinen sotasensuuri mahdollistivat yhä käytössä olevien koronarajoitusten ohella sen, että voitiin minimoida opposition edellytykset tuoda näkyviin piilossa olevaa kansalaisten tyytymättömyyttä. Aiemmin paikallistasolla sallittu opposition olemassaolo ja sosiaalisten ongelmien kritisointi ovat nekin nykyään liikaa.

Vaalien lopputulos oli odotusten mukainen: Valtapuolue Yhtenäinen Venäjä ei kohdannut takaiskuja, ja puolueen ehdokkaat tai siihen suoraan kytköksissä olevat ehdokkaat ovat voittamassa kaikissa vaaleissa.

Viime vuoden tapaan tänäkin vuonna käytössä ollut kolmen päivän äänestysaika sekä erityisesti sähköinen äänestäminen mahdollistavat yhä laajemmin ”oikean” tuloksen ja äänestysprosentin julistamisen. Opposition aktiivisuus vaaleissa merkitsee yleensä tavallista korkeampaa äänestysprosenttia. Vuoden 2017 Moskovan kaupunginosaedustajavaaleissa äänestysprosentti oli opposition menestyksestä huolimatta vain 14 prosenttia. Kun tänä vuonna oli käytössä sähköinen äänestys ja oppositiolla ei ollut juuri mahdollisuuksia kampanjoihin, viralliseksi äänestysprosentiksi ilmoitettiin kuitenkin 33 prosenttia.

Alueellinen poliittinen kilpailu on tarjonnut keskusvallalle informaatiokanavan sekä turvallisen venttiilin paikallistason tyytymättömyyksien ilmaisemiselle. Tilanne on kuitenkin viime vuosina muuttunut

sen vuoksi, että Yhtenäisen Venäjän asema on heikentynyt kaikkialla Venäjällä. Vuodesta 2018 alkaen juuri paikallisvaalien yhteydessä on nähty merkittäviä protesteja ja valtaapuolueen ehdokkaiden selkeitä tappioita.

Vuonna 2020 perustuslakiin tehdyissä muutoksissa poliittisen moniäänisyyden riski paikallistasolla tunnistettiin, ja erityisesti viime vuoden duuman- ja aluevaalien jälkeen uusia rajoituksia otettiin käyttöön. Vaikka tänä vuonna vaaleja ei järjestetty Kremlin näkökulmasta vaikeilla, oppositiomyönteisillä alueilla, mitään riskejä ei haluttu ottaa. Puolueiden listoilta valittavien ehdokkaiden lukumäärää vähennettiin tuntuvasti ja niin ikään puolueiden oikeutta nimittää ehdokkaita seuraaviin vaaleihin heikennettiin.

Tähän asti jokaisella puolueella, joka on saanut edellisissä vaaleissa läpi yhdenkin ehdokkaan, on ollut

oikeus nimittää ehdokkaita vaaleihin ilman viranomaisilta vaadittavaa byrokraattista hyväksymismenettelyä. Nyt nimitysoikeuteen vaaditaan puolueilta vähintään kolmen prosentin osuutta annetuista äänistä. Tulevissa vaaleissa tämä pakottaa yhä useammat ehdokkaat hankkimaan erillisen hyväksynnän vaaliviranomaisilta. Kannattajien allekirjoituksiin perustuva ehdokkaiden hyväksymismenettely on puolestaan ollut Putinin autoritäärisen vaalijärjestelmän ytimessä. Sen avulla riippumattomat ehdokkaat on voitu tehokkaasti suodattaa vaaleista ulos erinäisin teknisin verukkein.

Puolueiden nimittämällä edustajilla oli aiemmin oikeus osallistua vaalien organisointikokouksiin ja ennen kaikkea päästä tarkastamaan ääntenlaskuprosessia. Tätä oikeutta ei enää ole. Perustuslain uudistukseen vuonna 2020 kirjattu ”julkisen hallinnon yhtenäinen järjestelmä” tarkoittaa käytännössä vuoden 1993 perustuslain takaaman paikallishallinnon demokraattisen hallintamekanismin lakkauttamista.

Mahdollisina uhkina pidettyjen opposition toimijoiden vaimentaminen sotasensuurin varjolla hyvissä ajoin ennen tämän vuoden oli ennennäkemätöntä. Moskovassa edellisissä kaupunginosavaltuustovaaleissa valittu näkyvä opposition edustaja Ilja Jashin pidätettiin heinäkuussa. Jashinin edustajakollega

Aleksei Gorinov puolestaan pidettiin huhtikuussa ja tuomittiin ”Venäjän armeijaa koskevasta väärän tiedon levittämisestä” seitsemän vuoden vankeuteen heinäkuussa. Jekaterinburgissa kaupungin entinen pormestari Jevgeni Roizman suljettiin elokuussa kotiarestiin odottamaan tuomiotaan niin ikään esittämästään sotakritiikistä. Pelkästään Moskovassa arviolta sata mahdollista kaupunginosavaaleihin osallistuvaa ehdokasta suljettiin ulos vaaleista hallinnollisiin syihin vedoten.

Sen lisäksi, että puolueiden ulkopuolisia ehdokkaita suljettiin ulos, Kremlin hallinnassa olevien järjestelmäpuolueiden ehdokkaiden suodattaminen viritettiin näissä vaaleissa äärimmilleen. Tällä tavoin pyrittiin torjumaan niin kutsuttu älykäs äänestäminen, jonka edellisissä vaaleissa pani alulle Venäjällä tukahdutettu ja nykyään ulkomailta käsin toimiva Aleksei Navalnyin verkosto. Älykkään äänestämisen avulla opastettiin ihmisiä äänestämään järjestelmäpuolueiden, erityisesti kommunistisen puolueen, suojissa toimineita Kremlin kritikkoja.

Sotasensuurin nimissä on kyetty kitkemään sekin vähäinen määrä sananvapautta, joka oli aiemmin hallinnollisella mielivallalla kontrolloidulle oppositiolle sallittu. Kyse ei ole ainoastaan suorasta sodan kritiikin sensuroinnista, vaan myös yhä ilmeisimmiksi käyvien sodan

sosioekonomisten seurausten julkisen käsittelyn kieltämisestä. Esimerkiksi Vladivostokissa kommunistinen puolue sulki ehdokkaansa ulos vaaleista, koska tämä oli kritisoinut rahojen kohdentamista ”silovikeille” sosiaalisektorin sijaan sekä maininnut ”erikoisoperaation” hyödyttävän ”hallitsevaa luokkaa.”

On mahdollista, että jos Venäjä olisi hyökkäyssodassaan voitokkaassa asemassa, Kreml olisi voinut luottaa Krimin valtausta vuonna 2014 seuranneen hurmoksen kaltaiseen nosteeseen. Tällöin sotaa vastustanut oppositio olisi menettänyt mahdollisuutensa pitää esillä yhteiskunnan sosioekonomisia ongelmia, kun taas kansalaisylivoimainen enemmistö olisi ongelmistaan huolimatta saanut konkretiaa suurvaltanostalgialleen. Nyt tätä konkretiaa ei ole, sota on etenemässä kohti katastrofia ja hurmuksesta ei ole tietoaakaan. Sodasta on enenevässä määrin tullut välttämätvä aihe jopa valtapuolueen kuvernööreille. Ensi vuoden vaaleista tulee Kremlille huomattavasti tätä vuotta haastavammat sekä alueiden että nykyisen vallitsevan suuntauksen kannalta: Kreml kanavoiki kasautuvia ongelmia yhä enemmän laillisen poliittisen osallistumisen ulkopuolelle. Lisäksi vuoden 2024 presidentinvaaleihin on siinä vaiheessa alle vuosi aikaa. /